

Euskal Herriko Ahotsak
ahotsak.com

Pedro Juan Akarregi Aboitiz

*Lekeitio,
Bizkaia
(1921-2012)*

Aurkibidea

Biografia

1921ean jaio zen Lekeitioan eta bertan bizi izan da beti. Umetan Kofradia zaharreko eskolan ibili zen, baina 12 urterekin hasi zen beharrean. Hamaika neba-arrebatatik laugarrena izan zen, lehenengo semea, osteko guztiak ere mutilak izan ziren. Bere aita, "Julin Txato" 1951ko abenduaren 29ko ekaitzean desagertu zen "Estrella del cielo" familiako baporea amarratzen zegoela. Familiako tradizioa jarraituz, 12 urterekin itsasoan hasi zen beharrean eta lotura hori sekula ez du apurtu.

Denetariko beharrak egin izan ditu. 12 urterekin osabarekin hasi zen moilan, eta 13rekin aitagaz batera atunetan itsasoratu zen lehendabizikoz. Atunetan, antxoatan, bisigutan eta paparrotan ibili zian da batez ere. 18 urterekin 2. mailako itsas motorista titulua atera zuen, eta 21 urterekin 1. mailakoa. 13 urtetan, 1945-1958, arrasteko arrantzan ibili zen, eta gerora baxurakoan. Gerra sasoian, nazionalak sartu zirenean Bermeora joan ziren, eta italiarrak heldu zirenean bertara Bilboko "Puerto Franco"ra joan ziren. Bera aitarekin Bilbon egon zen, eta ama eta beste neba-arrebak Muskizen. Bilbora hartzerakoan Laredora joan ziren eta gainerakoak Frantziara. Alde batetik bestera ibili ziren denbora luzez; azkenean, Santoñatik bueltatu ziren Lekeitiora.

Zintak

LEK-011

- **Proiektua:** Lekeitioko ahotsak

- **Elkarrizketatzailea(k)**: Ajuriagerra, Iker - Erdozia, Olatz - Goiria Mendiolea, Nerea
- **Data**: 2010-05-19
- **Iraupena**: 83 min
- **Euskarria**: Bideo digitala
- **Kodifikatzailea**: Goiria Mendiolea, Nerea
- **Transkribatzailea(k)**: Gisasola, Karmen

Pasarteak

1. Aita portuan ito zen

- **Erref**: LEK-011/004
- **Iraupena**: 0:03:50. **Hasi**: 00:02:39. **Bukatu**: 00:06:29
- **Multimedia**: bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Itsasoa » Arrantzontziko bizimodua eta lanak » Itsasoko arriskuak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

<p>Bere aitari Julin txato deitzen zioten. 1951. urtean, portuan ito zen, bere ontzia amarratzen zegoela beste batzuekin batera. Zortzi neba-arreba ziren sasoi hartan. Estrella del cielo ontziarekin pasatu zitzaion hori.</p>

Transkripzioa

- Desizenik edo badaukazue?
 - Bueno, guri beti aittari deitzen eutsien Julin Txato ta...
 - Julin Txato?
 - , baiña hori ya hori portun itto zan. Bapora amarraten juan ta, jun zin anaidxa bi, Anaidxa bi ta berori ta Asentzio ta Juan Uribarren juan zirian ya pasajeruaz. Aber, lehengo pasajaruak espartzua eukitten eben harek, espartzua ba txikota. Zan ha neuk atzamarrakin pasateko moduko txikota. Salta ebien bestiak, anaidxa bidxak eta horrek, Asentziok eta bestiak, ta amarratu eben txikot hori, espartzu hori ta ekarri ebana bridxade handi bat, ni Pasajesen nebillen orduan. Falta eutsan ta ein eutsen, kataiari agarrau. Pentsau eban, sosteniduko ebala berak eskuakin. "Hasta hoy".
 - Noz izan zan hori?
 - "El año mil novecientos cincuenta y uno, cincuenta y uno, veinti nueve de diciembre. veinti nueve de diciembre" zan hori.
 - Ta ze pasau zan, ba han gabaz?
 - Han gabaz pasa zan, euan portua ba ordun ba Portu be txarto euan; espioiek-eta euazan. Ta gero barko kosteru bi be bauazan. Kosteru bi be bauazan barruan. Gero, bapora be asko: hogeta hamabi edo hogeta hamaika bapor-edo. Ei eban aurreko kataiek faltau. Aurreko kataiak falta ebanian, ba geldittu zan atzeko kataian ganian, han Aza bittartien. Aza bittartie da "entre" hau Norteko mollia ta Abadian mollia. Ta Aza bittartia harexei esaten jako. Ta hantxe ebillen bapora eta jun ziran, Trapero esaten eutsena pasajeruaz jun zirian. Ta justo-justo ba allega zirena baporana, harek txikota emoteko esperantzan jun zirian, txikota emoteko. Ta atara eben ha gaztia barrun ha eta bera gizona ha pasajerue, baiña txikota hartu eben, ha espartzua, berena pasajeruna. Baiña pasajeruna ekarri eban brisa

aldiridzagaz ta resaka falta eutsan ta. Harek esaten eutson, horrek hau Uribarrenek: “Tio, itxi ba pasajeruori ta kataia geuri [...]”. Hantxe, pentsau eban, bueltauko eutsola kataiari-edo, enbarkaziñoia; haxe enbarkaziñoia ez galtziarren, han jun zan. Gehidxau ikusi be ez. Arrasterik bez!

- Eta zenbat neba-arreba ziñin? Zelan geratu ziñin?

- Gu ordun lau anaidxe ta lau neska giñian. Bueno, baiña danok giñian ya hazinikuak. Joseba be, Joseba zan txikiñena ta Josebak be baukazan hak galdu zanian, “treinta y tres”en jaidxu da? Oseake, “treinta y tres” zazpi, hamazazpigarren urtien-edo Joseba be. Bai, hazitta geuezan. Berak hirurogei urte eukazan. “Sesenta años tenía”, baiña euan gordiña ha. Hirurogei urteaz gure aitte hondiño ba mutil txikiñan moduan euan. Baporak zereko geuza onak eta zeharo geuza txarrak eitten ebazan.

- Ta bapore ta eukazuen.

- “Estrella del cielo” zan hori.

2. 'Estrella del cielo' hondoratu zenekoa

- **Erref:** LEK-011/005
- **Iraupena:** 0:03:53. **Hasi:** 00:06:29. **Bukatu:** 00:10:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Lagunartea eta familia » Etxeko giroa
- Itsasoa » Arrantzontziko bizimodua eta lanak » Itsasoko arriskuak
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Gertaera izugarriak eta ezbeharrak

Laburpena:

<p>Bere aita Estrella del cielo ontzia amarratzen zegoela galdu zen. 1961. urtean, beste zazpi ontzik hondoratu zuten ontzi hori.</p>

Transkripzioa

- “Estrella del cielo”?

- “Estrella del cielo”. Ta gero, hori beittu zelako, hori baporan kasuoi zelebria da gero. “Estrella del cielo”n, cincuenta y unuan aitta galdu zan beragaz. Ta “sesenta y un”uan, zazpi baporen artian hondora bota eben. Zazpi bat bapore “el dos de octubre de mil novecientos sesenta y un”uan eon zan biberukin. Oseake hoidxe zelan kristo da?

- Zelan bota eben hondora, ba?

- Ba eon zan biberuekin eon zan. Biberuk tonbolak esaten geuntsen; kubiretan-ta eukezena ordun hori, antxobi bizirik eruteko tanki, tanki modura. Ta euan guria beteta. Ta euan, han zuk ez zendun ezagututen ha Maribiteren aurrian euan renplia ta muturra. Malekoia ba muturra. Ta bestie euan hamen, hau “efectos navales”ena beste...

- Brugunuleko kantoia ez, bestia?

- Ez, Totunekun bestia euan. Ba Tabakua ta hamengua, Arranegikua, plantxiagaz euana muturra. Ba hantxe Arranegiko Zubirin hantxe parian. Ta egon zirian, guria karnatiagaz ba “era dos de octubre de mil novecientos sesenta y uno”. Euan ba gero ba kalmatakun itsosora jueteko. Ta eukitten eben, horrek mutiloia egurrezkua. Egurrezko mutiloia eukitten eben ba kataie amarratuteko aurrian. Ta kataiaz, kataikin beran kataiekin euan. Bera zan puntarengo eon zan hantxe, [...] partien-ta. Euezan zazpi bapor amarraute berari, burruuekin. Baiña klaro, zuk pentsa bez, udie ta oktubria, pentsa bez! Amarratu be ez ta goxeko bostak ingurun, sartu zan olatu ta gogorra. Haxe mutiloia, egurrezkua apurtu ta haxe mollin kontra bota ta

hondora jun zan, portun barruan. Euan Bruno Anakabe entzutia eukozu Bruno Anakabe? Ez daukozu entzuterik?

- Ez. Nungua zan?

- Bruno Anakabe zan, ha. Hau, Bitoria Trapero? Haretxen gizona. Haretxen gizona zan ha, "segundo presidente de cofradía era", mariñeruena. Haidxe barruan ta berau, Joseba. Joseba ta anaidxie, bidxak euzen barruan euazan. Ta ein eben aliña han, hor plazako aurrian, hondarra formaten zan han, plaidxa. Haraxe eruan aben ha bapora. Ta emon eutsen, ordun platanuk euezan, arbolak. Arbolari emon ta hantxe euki eben ha. Halakun altxa eben hara gora ta "c'est fini". Ha barkue jun zan gero Bilboko erreidxora. Hau justo-justo, Faro Santa Katalina, orduntxe nobienbrin bota eben ha uretara. Oseake...

- Bata bestiaittik?

- Bai. Bata bestiaittik ez. Oseake, esperantzi eukagun ba bidxekin: Julian batakin eta bestian, Manolo ibiltzeko patro, baiña ni ordun sartuta neuan Baldesenian. Baldesenian nebillen ordun.

3. Hondoratutako ontziko gomekin aberastu

- **Erref:** LEK-011/006
- **Iraupena:** 0:02:51. **Hasi:** 00:10:22. **Bukatu:** 00:13:13
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>1943. urteko apirilaren 3an, II. Mundu Gerrako gomaz beteriko ontzi bat hondoratu zuten. Lekeitio eta inguruko hainbat ontzi hurbildu ziren bertara gomak batzera. Beraiek, hiru ontziren artean, 60 tona jaso zituzten. Jende asko aberastu ei zen. 15 pezetatan saldu zuten kiloak; estraperloan, ordea, 300 pezetatan. Estrella del cielo ontzia diru horrekin erosi zuten.</p>

Transkripzioa

- Ta zelaku "Estrella del cielo"? zelako bapor tipua?

- Ba hori baporan historidxa da [...]. Paga eban gomatan beran burua.

- A, bai?

- Bai. "Goma vírgen. El año mil novecientos cuarenta y tres, en tres de abril" ekarri genduzan hogeta bat tonelada. Neu be barrun neuan.

- Aberastu!

- Aberastu, batzuk bai. Batzuk aberastu ein zirian. Ze aberastu ez, beitu: zelako halakuk euezen, estaduko hemengo kuadrilla zantarrak, e! Ekarri gendun. Bueno, jun giñen konpañia Socorro, San Jose [...] izena ta geu, jun giñen. Hirurok jun giñen konpañian. Ta ekarri gendun hiruron artian, hirurogei tonelada ekarri genduzan. "Sesenta toneladas". Paga gaittuezen hamabost pezeta killua ta estraperlun ebillen hirurehun pezetan. "Goma vírgen" zan, ha. Ta lekeittarrari kendu eutsena honeri, hau Ramon Irritxarita bi edo bapora, submarinuk alemanak. Kendu eutsen, hartunda eukezen piezak. Harek ez euen hartun askorik, ze abalantxa bat sartu zan. Lelengutan [...] euan gomia. Guk klaro, gehidxau nahi gendun sartun-ta. Ta kendu ta pagau eutsen hamalau pezeta harei.

- Baiña nortzuk, alemanak?
 - Alemanak.
 - Urten ta azalera?
 - A, bueno. Alemanak, alemanak harek batzen ibiltzen zien ta gu...Urteten eben harek... Hondora bota eben harek hori barkuori merkantia. Eta urteten ebillen, urten eitxen eban hak kanpora. Guk ha kajoiek-eta euren kaoba ta guzti. Joder, euren gantxuk be preparau barik, jun giñian. Ni ibilli ein nitzan, eukiko nebazan hogeta bi urte eitxeko hondiñoko, hogeta bat urte pasata. Azkanin tunba ein nitzan. Hartu gendun ganera, elidxiak korridu gaittuzen-ta. Koruan ta "pal y palabanza" hartu genduzen danak. Ta hari be kendu geuntsen ha itsasuan hurrengo egunian, hurrengo eguna o bueno, gu harek entradan etorri giñian ta urten genduan handik egun bira-edo kendu eutsen ha aleman submarinuak, ta guri pagau [...]
 hamabost pezeta eta harei, hogeï pezeta killua. Hogeï Hariri, marki marki da hori gero! Ta gerria allagatzzen euan. Ta guri hamengo zangano kuadrilliak hamabost pezeta killua. Estraperluen ebillen hirurehun pezeta killua. "Era goma vírgen".

4. Gomen bila joan zirenekoa

- **Erref:** LEK-011/007
- **Iraupena:** 0:05:04. **Hasi:** 00:13:13. **Bukatu:** 00:18:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

Gomazko hondoratu zirenean, bertsio desberdinak egon ziren. Berari gertatutakoa kontatu ziotenean, aitari esan eta aitak hasieran esan zion ez pentsatzeko horretan. Hala ere, azkar topatu zituen bertara joateko laguntzaileak.

Transkripzioa

- Eta submariñuk-eta ikusi eitten zenduazan, ala?
 - Submarinuak derrigor ikusiko ez genduzan, ba? Aber. Ba niri beittu, ze beittu, kasu zan hori: igual hori bapori, hau Faro Santa Katalina, ba euan ha galdara-makiñan sartzen zan sarreran. Hondora bota ebena, halaku sartzen eon zan. Bueno, pentsa eben. Guk eukagun Bermeon erosiniko bapora eukagun. Ta haretxek bapora, haxe be hondora jun zan sardiñero [...] barran.
 - Baiña hori galdara-makiñekin ebillen?
 - Bai, baiña galdara-makiñan zan hori. Hori ya "Estrella del cielo". Gero, eukaun motorra. Gero ipini eutsaun motorra, baiña hau, "Estrella del cielo", "Estrella del cielo" ein zanian, ez euan esperantzarik hori, [...] izeteko. Osea, gure aitte-ta hilda egon zirian; Pedro Astilleruko ta Paulo ta gure tio Gabriel, geure aittan soziue; laurak zien soziuak. Klaro, hau hondora jun zanian, aber hori kaskuori-ta Pedro. Hori kaskuori ein euana beren [...] ta baten batek bakizu, arotzak be ordun ez euken [joajarik] enbarkaziñoia eitteko be-ta. Zeozer ein ein bihar. Ta orduan ein eutsagun, ba keridxia sartu haundidxaua, konuaz ein eutsagun; oseake, kaskillo bateaz. Ta eon zan muelle kontran ta aittek esan nabon, hamen, ha tabernie eukagun hamen, Domingenian. Dominda zuk ezautuko zendun Dominga? Ez, koidxia

zan ha. Bueno, bai koidxeke, bai koidx eitten eban gero.

- Kanpuan eon zan ha.

- Kortazar apellidua. Bueno, hor eoten zan aitta, gure aitta, jaki jaten eben lehengo zaharrak. Eruen, tarteran eruen jakidxa ta esan nabenez: "Txo semia, zoiez ha", Arranegidxan euan komandantzidxa, Komandantzia Marina euan Arranegidxan euan. Esan nabenez: "Semia, jun ta [...] despatxau" esan nabenez. Ta Sotilesa y Peñarriba zirian. Ta Sotilesa ein zan enbarranka goma ta guzti hori Frantzidxan ein zan. Esan eben hamen, submarinuek hondora bota ebala. Ez, ez zan asma hori, asma ez zan ein hori. Ze harek Franco Varela eukene ta nahi eben harek, beste barkuk ha aprobetxau harek gomak. Franco Varela eukene harek baporak. Ta haretzek aprobetxateko hau bestiau, submarinuk hondora botara dabela. Ta Arranegidxan euan komandantzidxa ta jun nitzen, ha [...] despatxaten. Ta euan "un tal Julian Mujika", euan "ayudante marina". Egon nitzan ta ein nabenez, ha, Margarittek ein abenez ha despatxua. Ta ein nabenez despatxua: "Oye chaval, ven aquí", esan nabenez. Ta jun nitzan ta "¿No quiere ir a por bombas?", "¿Quién pudiera ir?" esan neutsan. Ta esan nabenez, i ze: "Pues tenéis a treinta y cinco millas de aquí, al nordeste, clavao. A treinta y cinco millas tenéis gomas, todos los que queráis". "Aiba Dios! ¿Cómo has dicho que...?", "No, no. No ha ido, ho ha hecho el submarino porque está embarrancao en Biarritz". Biarritzko plaidxan enbarkau zan ta galdu ein zan barkua goma ta guzti. Bueno, jun nitzan aittagana bertara, ba hona tabernara. Ta: "Txo aitta: hauxe ta hauxe esan dau aiudantik eta...", "Pentsa bez" esan nabenez. "Dios, pentsa be. Neu jungo naz". Urten neban kanpora, topau neban Gillermo Abaskal, topa neban, Sokorron ebillen patro. Ta: "Txo, Gillermo, gomatan jungo gara konpañian?". Ta segidxan apunta. Bidxok berbetan gaozela etorri zan belarri motxa, hau Santo Dominidzeko Imanolen aitta, Manuel, ta geu be bai. Hirurok prepara giñian. Ointxe guk ikatz [...] bodegan, hamen bakizu bodegi nun geunkegun Txitxarro kalin, honen, bueno saldu gendun bera.

5. Gomak zelan batu zituzten, 21 tona guztira

- **Erref:** LEK-011/008
- **Iraupena:** 0:03:09. **Hasi:** 00:18:17. **Bukatu:** 00:21:26
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)

Laburpena:

Gomak zeramatzan ontzia hondoratu zela jakin zutenean, hasieran aitzak esan zion ez pentsatzeko horretan. Baina gero, laguntzaileak aurkitu ostean, aita ere gehitu zitzaion. Gomak zelan batu zituzten kontatzen du. 21 tona batu zituzten. Inguruetako beste arrantzale asko ere bili ziren batzen.

6. Gomekin 20 urteko jornala beste jaso zuten

- **Erref:** LEK-011/009
- **Iraupena:** 0:02:16. **Hasi:** 00:21:26. **Bukatu:** 00:23:42
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)
- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak

Laburpena:

<p>Gomekin jende asko aberastu zen. Beraiek baporea erosi zuten, baina 20 urtez lan egin barik egoteko beste irabazi zutela dio. Gomak zeramatzan ontzia Alemaniara zihoan.</p>

Transkripzioa

- Horrek esaten ei eban, geure tabernan eoten zan, Nikanor?
- Nikanor?
- Akordaten jatzu?
- Nikanor, ez dot ezautuko ba!
- Ta haretzek esaten ei eban, karo, gabanak-eta, jentiak erropak-eta, bazterrak erositta ta. Beti gora begira, noiz egueldi eskasa eingo, gabana jazteko.
- Bueno bai, trintxerak eta gauza asko erosi zirian.
- Jentiak gauza asko erosi bihar ebazan /birbazan/.
- Aber, ia, ba hamar milla pezetan zan ha, baiña gaur hamar milla pezeta diru handidxa zan. Baiña guk, guk ekarri gendun materidxalagaz, ekarri gendun materidxalagaz, guk han, ein bir genduan, bapora pagau ez, e? Bapora ez, e? Guk ekarri gendun materidxalagaz han, ba, hogei bat urtin biharrik ein barik bizi ixateko beste bai. Pantxok.
- Bota barrura estaduak.
- Estaduak, estaduak “bete a saber” horra zenbat mangante, zenbat mangante zirin, atara kontuak harek Alemania, Alemania gerria galtzen ta hogei pezeta paga eutsen hareri killua ta guri, bertora ekarritta, hamabost pezeta, “ya esta bien!”.
- Bai, bai, bai, lapurretia.
- Lapurretia? Lapurretia [...] “además” ganera, bazan be ekarritta, itsasun topaniko gauzia, topanikua, han ez eban erreklamaten iñok be. “Unicamente” erreklama zeinkiena berak alemanak, ze alemanentzako kargia zan ha.
- A bai, e?
- Ha Frantzidxara joien ha, baiña bota eben bidxen bittartian honek, inglesak bota eben ha merkantia hondora.
- Ordun alemanak zirian?
- E?
- Nortzuk zirian? Nunguak zirin baporak? Jesus, merkantia nungu zan?
- Merkantia? Merkantia Alemanirako, ha materidxala. Karo, Alemanak euan hartunda Frantzidxa ta. “El año mil novecientos cuarenta y tres, el tres de frebero era eso”, hillen hirua.
- Sumariñuenak itxi nau konkortuta, sumariñuk ikustiena. Ta zer eitten eutsuen zueri?
- Ezer be ez guri, ezer be ez. Niri gero niri...

7. II. Mundu Gerrako itsaspekoa ontzi azpian ezkutatuta

- **Erref:** LEK-011/010
- **Iraupena:** 0:01:29. **Hasi:** 00:23:42. **Bukatu:** 00:25:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » II. Mundu Gerra (1939-1945)

Laburpena:

1945. urtean Pasaiara joan zen motorista. Sasoi hartan Frantzia aldean II. Mundu Gerra zegoen. Bertako abioiek interferentzia egiten zutela-eta, handik erretiratzeko eskatu zieten, itsaspeko (submarinoak) alemaniar bat beraien ontzi azpian ezkutatu baitzen. Hasieran, ez zieten kasurik egin, baina gero erasotu egin zieten.

8. Gerra Zibileko ebakuazioa: Bermeora eta Bilbora aitarekin

- **Erref:** LEK-011/011
- **Iraupena:** 0:03:32. **Hasi:** 00:25:11. **Bukatu:** 00:28:43
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra

Laburpena:

Bere ama, ume guztiak hartuta, Bermeora joan zen San Roke baporean. Bermeon, Bilbora joateko agindua jaso zuten. Bere ama eta neba-arrebak Bilbotik Muskizera joan ziren; bera aitarekin gelditu zen bertan. Ama eta neba-arrebak Santanderretik Frantzia aldera joa ziren, La Rochelle-ra; gerora, haiek ere banandu ziren.

Transkripzioa

- Bertoko gerrako konturik-eta? Ebakuaziñoik-eta?
- Ebakuaziñoia?
- Akordaten jatzu zelan sartu zirin nazionalak-eta?
- Nazionalak akorda? Hori ez da, "eso no es de contar". Gure ama hainbeste umeaz, bapora San Roke, zelako tenporala euan, ganera, mendebala euan. Lehenengo, Bermeora jun giñian.
- Umik guztik hartunda?
- Umik guztiak, koltxoak eta ez dakit zer. "Aquello era ya... lo que pasa es que" nik ez dakit ze pentsa eben edo, ez dakit ze pentsa eben. Ta jun giñian, ta gero Bermeon egon giñin zati baten, ta han zirin Bermeon be italianuk-eta, aiba Dios! Han be kristolakua. Ta zafarrantxua-ta, emon gaittuzen ordenia urteteko Bilbora.
- Nok emoten eban ordenia?
- Ordenia ez dakiu ba, ez dakiu ba mandua dabena, peskatero batek emon eban /emoban/ ha, ez dakitt zelan esaten eutsen lehen ebakuaziñorako. Haretzek emon eban. Hamen datoz ha, Franco edo nik ez dakit zer kristo. Bueno, en fin, ba eon giñin Bermeon, hamendik urtenda, baiña denporalia e! Ta urten gengan gabeko zortziretan urten genduan hamendik, portutik. Jun giñian puerto frankora, ordun puerto frankon han plaia eoten zan han, on nabik-eta egoten dizen tokidxan, hondarra euan han.
- Ta nun dao hori ba?
- Hori hamen Bilboko halakuan, superpuertuan? Lehen ez euan ha superporturik, gu jun giñinian. Puerto franko esaten eutsen hareri. Ta hantxe, haratz pasa giñian, ta ama-eta pasa zirian, ama ta Julian ta famili guztia San Julian de Musquiz. San Julian de Musquiz dago, on petrolerak eta zelan dagoz harek?
- Bai.

- Hantxe dago hori, San Julian de Musquis. Ta ni aitxagaz geldittu nitzan. Gero, han eon giñian, ta gero Bilboko tomi etorri zanian, "Santander no será Bilbao" harek, montañesak, ta, "Santander no será Bilbao?". Egun bidxan hartun eben /hartuben/ dana, Burgosetik hasi ta dana hartu eben. Gu Laredon eon giñian. Laredon. Ta ama ta aitta, edo, ama ta famili guztia monta zirian han, Santanderren, ta jun zirin La Rochelle-ra, Larrotxelle. Gero handik, ume... Joseba elgorridxagaz, ta kendu eutsen /kendutsen/ amari. Ta berak ezetz, bera umiaz jungo dala, ta Alemaniko frontierara eruan ebezen. Alemaniko frontierara. Ta honek, Julian ta Manolo ta `Malageña´ ta David ta Teresa ta danok egon zirian Chato Gutier, Frantzidxan, panadero baten etxian.

- A, beitu.

- Bai, ondo, e! Joe, nik ez dakitt /eztait/ zelan ez eben tratu euki harekin. Han daukez fotografidxak-eta, ta nik ez dakitt ha...

- Penia.

- Hartu ebezen, ba... Ni aittaaz geldittu nitzan berton.

- Zeu ziñin zaharrena?

- Neu, mutilletatik zaharrena, bai. Neskak ni baiño hiru zaharrao.

- Teresa zaharrena?

- Zaharrena Teresa, Juanita, `Malageña´ ta gero neu.

9. Santoñatik Lekeitiora bueltan; Euzkadiko dirua

- **Erref:** LEK-011/012
- **Iraupena:** 0:04:01. **Hasi:** 00:28:43. **Bukatu:** 00:32:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Gerrako administrazioa
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » lhes egin beharra

Laburpena:

Bera aitarekin egon zen Bilbon gerra sasoian, etxeko gainerakoak Frantzian zeuden bitartean. Euzkadiko dirua zelakoa zen azaltzen du. Santoñan harrapatu zituzten eta baporeko ikatza kendu zieten.

10. Lekeitiora heldutakoan dirua farolan ezkutatu

- **Erref:** LEK-011/013
- **Iraupena:** 0:02:44. **Hasi:** 00:32:44. **Bukatu:** 00:35:28
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Gerratik itzulera
- Politika » Gerra zibila (1936-1939) » Ondasunen galera

Laburpena:

<p>Gerra sasoian, Santoñatik Lekeitiora bueltatu zirenean, dena kentzen zutela-eta, zuten diru guztia ezkutatu zuen farolaren barruan. Hala ere, ikarak jota, entregatu egin zuen. Zuten guztia txalet batera entregatu behar izaten zuten.</p>

Transkripzioa

- Bueno, e... enfin. Han ni geldittu nintzan ta gero etorri giñin hona. Etorri

giñin hona handik, Santoñatik. Kendu gaittuzen trastiak eta etorri giñin hona ta hau, Ganboeneko txaleta, hamen daona, hortxe euan kuartel bat. Hor eon zirin, eitten ebezen, gure gauza guztiak, guri danak kendu gaittuezen: hamen Lekittotik erundako ixarak eta kristo guztik, danak kendu gaittuzen. Ta dirua, entzun nebanian diru kentzen dabela, ein neban, baporak eukitten eben kandelazko farola, farola kandeliaz eukitten eben. Han, kendu kandeliaz ta farolen barrun sartu nebazan diruak. Ba igual "en aquellos tiempos" igual ixango zirian, ez dakit ba /eztaipa/, hamar milla pezeta edo gehidxo igual.

- Dirutzia!

- Bai, dirutzia. Ta aitta difuntuak, gure aitta, hil zanak.

- Itxon e, umin billa jun bihar dot nik ikastolara. Hain nao gustora... Baiña segi e, segi. Aittak ze eitten eban /eitteban/ diru [...]?

- Aittak. Mekauen la puñeta, entrega ein nabezen.

- Entrega ein zenduzan? Ikaria?

- Ikaria, ikaria. Ze gero hamen eon zan defensa batzuk, abionentzako-eta ipiñi ebezen zakukin-ta, toki batzutan, ta haretzek kendu bihar zirin gero. Haretzek kentzen ibili giñian. Mekauen la letxe! Hori morroiori, ganera, niana Las Arenasen, Las Arenasen euan atrapata hau, hori, Pascual Aldazabal. Hondarra karriaten trintxerak eitteko erabili eben gorridzek. Erabili eben, bai.

- Ordun harek eukan haxe...

- Joe, harek? Harek eukan, mekauen la puñeta, Dios! "Era un tio de..."

Bueno, nik ez dot euki problemarik hor ganin. Horra ez dot euki problemarik, ze edaderik be ez neukan ta hortik libra nitzan.

- On ha, moillara salta zendunin...

- Moillara salta gendunian, han danok horraxa, moilla muturrera, atraka bihar ixaten giñian. Ta trasti guztik dana horraxa txaletera ekarri bihar. Haurixe txaletera ekarri genduzan barrun euazen trasti guztiak, ixarak eta danak. Hori be nada. Dana desaparezidu. Kandido be horrexeaittik esaten eutsagun. Kandido zan ondarrutarra, "Kandido fui, ostuniko erropakin" esaten eutsaun guk gero. "Joder, era el..." bueno, bueno.

- Eurentzako ixan zirian.

- Eurentzako, ez dakit ba /eztaipa/...

11. Umeentzako "Asistencia social"a, batzuentzat bakarrik

- **Erref:** LEK-011/014

- **Iraupena:** 0:03:28. **Hasi:** 00:35:28. **Bukatu:** 00:38:56

- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean
- Politika » Jarrera politikoak » Liskarrak politikan

Laburpena:

<p>"Café Marina"n umeentzako "Asistencia social" zegoen, jatekoa-eta ematen zieten umeei. Pedro Juan joan zen jateko bila, baina handik bota egin zuten. Jendeak "jaka" oso erraz aldatzen zuela dio. Hala ere, inori ez dio gorrotorik eta ezinikusirik izan.</p>

Transkripzioa

- Gero hamen euana, Kafe Marinan euan, zelan esaten otsen horrerik?

Umintzako-ta halakua, asistentzia soziala, asistentzia sozial.

- Norena zan Marina ba?

- Marina ez dakitt, hor ez zan ixango horren familidxakua? Karlos Solanon-ta familidxakua ez zan ixango hori?

- Ez dakitt ba.

- Solanonekuak ixango zirin horrek, pentsaten dot neuk, e.

- Bai ta gero zer, ze ein eutsen?

- Ba gu, ba jatekua emoten eben han umiari. Ni jua ta ostikuaz botaten naben kanpora.

- A bai e? Emon be ez.

- Bai, gorridxen arpegidxa [esaten naben niri].

- Ta lekittarra.

- Kanpora, kanpora. Bai, lekittarra ta aurrerao neuk badakit nun ibillinikua, lekitxarra ta neuk aurrero badakitt nun ibillinikua. Nik ez dotsat renkorrik iñoreri be, ezta? Baiña jakia kanbidxa eben bueno, bueno, eguzkirik ez zan bihar, ez zan bihar eguzkirik jakia kanbidxateko. "Aquello era terrible"; batzuk, bere seme batzuk auntxe aidian dabilatzazela be. Bateri esan neutsan, bateri, txo. Niri gerria estaila zanian, Santanderren, portuan neuan, San Roquen. [...] hamalau urte eitteko neukazan, hamalau urte eitteko. Ez, hamalau einda, hamabost eitteko, hamabost eitteko. Ta, baakixu, bandera gorridxakin-ta han Sardiñerora pasaten zirian barkuak, harek, kotxiak. Ta aitta para jaten holan begira ta, analfabetua zan gure aitta e?, "Era analfabeto", [...] "Txo -esan eben- zeri begira zaoz?" esan eben, ta "ni zeri begira naon? Hareri" esan neutsan. Baakixu ze esan eben? Ez jat ahaztu be ein sekula! Esan eben seridxo: "Semia, politikorako balidxo badozu, hasi ontxe segidxan, baiña ez badozu balidxo, partillarik ez daon /ezdon/ tokidxan eskuk garbittu". Ez jat /etxat/ ahaztu sekula be, sekula be. Ta morroi bateri esan neutsan horixe, "zuen aitta batzokidxan, Irigoien etorri zanian, estatutua erria atzeko estanpatik eta atunak atrapata, txaluak eta txapel gorridxa ipinitta-ta. Txo, gure aittak-eta ez dabe ipiñi, e! Analfabetua ixango dira, baiña gure aittak ez dau ipiñi, e?", esan neutsan, "gure aittak ez dau ipiñi. Sentimentua, barrun euki bir diraz. Ez resalta ta gero hau datorrenian "donde calienta el sol"?, holan ez dau ixan bir pertsoniak, e? Nik badakitt hori, ni ta zu askuaka hasten garina hau hamen postuan ipintteko. Hasten gara kriston halakuan ta hau koinzididuten dou hamen ipinttia, postun ipinttia, zu ixango zara Fulano ta ni Zutano, "y fuera de ahí nada", hortik fuera ezebez", esan neutsan, aurduntxe konturatu zan, baiña txakurren modura, "aiba dios", txo-txo, zertzuk? Holan ez diz gauzak, ez diz holan gauzak.

12. Gaez arrantzatzen, "txartaran"

- **Erref:** LEK-011/015
- **Iraupena:** 0:01:41. **Hasi:** 00:38:56. **Bukatu:** 00:40:37
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza motak » Gabarrantza

Laburpena:

Bere aita-eta arrantzan joaten zirenean, egunez joaten ziren. 1948 inguruan hasi ziren gaez arrantzatzen, "txartaran". Gero galarazi egin zuten gaez arrantzatzea; fabrikatzaileek zioten gaez harrapatutako antxoak belztu egiten zela. Marmoka garaian hartutakoak ere, maiatza aldean, ez zuen balio latarako.

13. Ardora eta geldua

- **Erref:** LEK-011/016
- **Iraupena:** 0:01:39. **Hasi:** 00:40:37. **Bukatu:** 00:42:16
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Flora
- Itsasoa » Arrantzontziko bizimodua eta lanak » Arrantza-orokorra

Laburpena:

Gauez ardora egiten da itsasoan, arraina non dagoen erakusten duena. Geldua ere egoten zen, baina azken urteetan, Prestigen hondamenditik, ez da ikusten. Geldua uraren gainean sortzen zen eta arrainak azpian egoten ziren. Beraien ardura bakarra etxerako ogia lortzea zen, oso garai gogorrak bizi izan zituzten.

14. Errazionamenduan bakoitzarentzako opil bat

- **Erref:** LEK-011/017
- **Iraupena:** 0:01:51. **Hasi:** 00:42:16. **Bukatu:** 00:44:07
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Beraien ardura bakarra etxerako ogia lortzea zen, oso garai gogorrak bizi izan zituzten. Gerra osteko errazionamendu garaian, bakoitzari opil bana ematen zieten. Ogiarekin izandako anekdota bat kontatzen du.</p>

Transkripzioa

- Ogirik be ez, ogidxa, haunakoxe ogidxa emoten eben. Kolmenaresen bizi giñin gu. Hauna, Kolmenares, ez dakit, bigarren atetia-edo. Hori da haunako, prolongaua dauko eskilleria, eskillara prolongaua, ta juten zan Sanmielera, Sanmieleko hona. Ezagutzen zendun ha panaderidxia?

- Ez.

- Ba hara juten zan ta zenbat pertsona euazan, haretxen beste bollo emoten ebezen. Oseake, gurian zortzi ume ta aitta ta ama, hamar ogi. Eskilleretan gora ta zimeria esaten eben ha, ezta? Astadun zimeria, andrak. Zuri be, haregaz ez zara akordauko, zimeria. Ta zelako gabihoik, e! "Dios, zelan ostuko dotsat nik amari ogidxa? Dios". Bere atzekaldian juan ta, ha eskillaria prolongau zan lez, atara otzaria ta, dza! hartun ogidxa, hartun ogidxa, gora orduko ogidxa janda, gora orduko, eskillarak igon orduko. Haulakoxe bat, zerriñaaz eiñikua edo nik ez dakit zelaku zan. Bota uretara eta harridxak baiño andara handidxauaz [...] hondora. Ta aillaa gora ta halako baten amak erain eban otzaria ta "Ene, beratzi ogi". Ta "Ama, Pauliak emon dotsu ogi bat gitxio", ta neuk tragata. Hori gogorra da hori gero, e?

- Atzera bertara? Atzera panaderidxara?

- Ba, ez. Borra eitten gendun ha, halako libretia, e? Eitten genduzan marabillak eitten genduzan, marabillak. "Había que..."

15. Olio txitxarroaren tripekin

- **Erref:** LEK-011/018
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 00:44:07. **Bukatu:** 00:45:41
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Politika » Gerraostea eta Francoren diktadura » Ekonomia gerraostean

Laburpena:

<p>Gerra ostean, olio txitxarroaren tripekin egiten zuten. 1942an margarina bidai bat aurkitu zuten itsasoan eta horrek asko lagundu zien.</p>

Transkripzioa

- Ta gero oridxua bat be ez, oridxua eitten gendun txitxarrun tripako barruko koipiagaz.
- Bai.
- Haretxeaz eitten gendun jatekoa ta... Salba eban asko kuarenta y tresa orduko, kuarenta y dosian atrapa genduzan, Julian ebillen motorista, bapora eiñ orduko Julian ebillen, ta topa genduan Sokorro ta orduntxe be Sokorroaz konpañian Julian. Ta topa genduan hogeta ez dakit zenbat goma ta barril bat margariña.
- Aiba!
- Margariña [...] bidai egurrezko haulakuagaz topa genduan.
- Aiba!
- Mekauen, harek emon eban /emoban/ exitua, dios! Patata brijiduak [...]. Baiña gogorra pasaten zan, brijidu ta marmittakua be beragaz. Ta marmittakua einda, hasten giñin jaten ta igual atuna kendu igual, atuna kendu ezkerro ha erretira, erretira ein bir zan pixkatxu bat. Ta halako baten atuna barrura [...] zanian, ba.
- Atunak barrura ta.
- Atunak barrura ta preparaten gendun jaten ta sikatuta dana.
- Karo, hotzittuten zanian.
- Hotzittuten zanian, dana koipia halakua, oster be berotu ta "a comer. Era, era momentos de..."
- Aldi makala?
- Desde luego e...

16. Sabaiak hartu eta saldu

- **Erref:** LEK-011/019
- **Iraupena:** 0:04:55. **Hasi:** 00:45:41. **Bukatu:** 00:50:36
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Beste batzuk

Laburpena:

<p>Gazte guztien ardura etxera jatekoa eramatea zen. Abadeen moila izenekoa gazteek sabai asko hartzen zituzten gero saltzeko; sabaia bisiguaren antzeko arraina da. Belarrekin harrapatzen zituzten: belarra txiki- txiki egin eta amuarekin harrapatzen zituzten. Behin, aratusteetako astearte batean, 500 kilo sabai hartu zituzten.</p>

Transkripzioa

- Hor ha bueltan, gure gazte gehidxenak,e? Gehidxenak, e? zirian nundik atarau etxera eruateko zeozer, nundik atarau, handik edo hemendik sabaidxak! Ez dozu entzun sekula be? Hor ha, hor ha, abadin moillatik edo hori, hau, rompeolasetik kanpora. Hortik. Berrogetak eta hirurogei-ta, atrapaten genduzan eta Pilarreri saldu!
- Zertzuk?
- Sabaidxak, holakoxe arraiñak.
- Sabaidxak!
- Sabaidxak, “eran el tipo” bixigun modukuk, baiña sabaidxak. Bedarraaz atrapaten genduan, “con hierba”. Bedarra batzen gendun erridxuan, erreidxuan on ez dao /ezto/.
- Ura ekarriko dogu /ekarrikou/.
- Eon, ez ez... Hori bedarrori be, hori bedarrori be desaparezidu edo ez dakit nik zerek desaparezidu daben. Erreidxu egoten zan bete-bete eindda!
- Mari beheran?
- Bai, bai. Honako... haunako bedarra... oin ez dago /ezto/ bat be, rarua.
- Azalian eoten zan, uren azalian?
- Ez, ez, behian, bere sustraidxagaz. Ta haixe usaten genduan.
- Horretxetako.
- Peskan eitteko.
- Ta zer eitten zenduen uretara beorí bedarrori edo...
- Ez, txikittu kutxilluaaz. Masi eitten gendun eurak erreklamu eitteko. Gero bera multzu ipiñi amuaaz ta berunagaz, ta ekarten gendun amuen bera bedarren halakua, [...] kaiñaberiaaz erria ta kortxo handidxa ta aibadios!
- Ta hori arraiñori zer zan ba? Hemen erreidxun ibiltzen zan be bai?
- Bai, sabaidxa! On ha ez da ikusten hainbeste. Hamen, hamendik atrapaten dana [...] hau zapalaua, hamen daona. Hamendik atrapau genduzan Karnabal egunian “Martes de Carnaval” anaidxa bidxok, Joseba edo... Julian, ta hau...
- Manolo?
- Ez, Manolorik ez. Enriken koiñatua, beren anaidxia, Mateo, ta neuk atrapa genduzan, bostehun killo atrapa genduzan, “Quinientos kilos”!
- Ta gero saldu?
- Eon pixkaten; hau zan “Martes de Carnaval”. Juan Marques etorri jakun hauna, hauna ganera, ta ekazen angulak, angulak eta hori, este, angulak eta arraiña, hau... mekaue la puñeta! Ya hasi da ganbaria jodiduten! Ba esan eban eze, “Pedro Juan, hamen dao angulak, ta horrek garbittuteko...”, kabuen diez! Hauxe da markia! Bueno, dana dalako santua! Ta “Juan, ni hamendik ez nator, nahixo dot hamendik de balde [...] horrek angulok jan baiño!” Hain neuen gustora haxe atrapaten eze!
- Atrapa eta atrapa!
- Bostehun killo. Atrapa ein bihar da bostehun killo, e?
- Errementata!
- Eta... keba, ez! keba, errementata tantarik be ez, gustora! Ta, klaro, jan gendun Taberna Baskan jan genduan. Taberna Baskan jan genduan horrek trastiok, angulak eta, bestia, hori, kauendiez, rape! Zapua, Zapua! Taberna Baska honek eukan Martiñen, Martiñen, Martin Laken arrebiak eukan!
- Luziena?
- Ez, Taberna Baska, zelan da, zelan jakon izena berari? Hamen...
- Arropaiñen?
- Arropaiñen ez, hamen berton baiño!
- Berton hortxe Otoidxo dagon lekuan.
- Ez, ez ,ez ...
- Egaña! Jesus.

- Euan... neuk esango deusut /esangotsut/ nun euan, hau, Garabilleneko, Garabilleneko ontzen bota dabena hori.
- Garajik daozena?
- Garajik-eta ein dabezen halakuan, hauxe baiño pixkatxu bat beheratxuau euan guardia zibillen kuartela ta bera euan. Hantxe euan. Ta hantxe jan genduzan horrek eta, hurrengo egunian, baakixu, “el que más el que menos” ederto para giñin danok eta. Anaidxia, anaidxa Julian eta Enriken koiñatua, bere motorragaz jun Ondarruara ta bederatzi pezetan killua saldu eben!
- Jolin!
- “Ya está bien, eh?” Haixe da partillia! joe!
- Ordurako ezkondata-ta egongo ziñian?
- Bai, hortxe...
- [...] gauzia!
- Valdesenian nabilleneko gauzia zan.

17. Valdesen enbarkazioak

- **Erref:** LEK-011/020
- **Iraupena:** 0:00:58. **Hasi:** 00:50:36. **Bukatu:** 00:51:34
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Itsasoa » Lan-tresnak eta azpiegiturak » Ontzi-motak

Laburpena:

<p>Valdesen yatean atunaren arrantza lehiaketetan aritzen ziren. Lau enbarkazio zituen guztira Valdesek, denak Lekeitio. Gero Axpera eramaten zituzten, Erandio aldera.</p>

Transkripzioa

- Ta Valdeseneko yatian zer eitten zendun arraiñetan?
- Valdeseneko yatian konkursutan ibiltzen giñian.
- Zetan?
- “Concurso de pesca de atún”.
- A, beitu.
- Ta gero bueno belerua be bai baeuken handidxa, Maria Victoria, beste bat da Pierrekia, txikiñaua ta bestia Santa Moro, lau enbarkaziño eukezen harek.
- Baiña danak Lekitton ez?
- Bai.
- A bai, e?
- Ba barran eoten zirin laurak, bai, gero eruten genduzan erretiradan eruten genduzan Axpera, Axpera eruten genduzan.
- Nun Axpe?
- Axpe, erreidxora. Ez dozu entzun sekula Axpe nun daon?
- Ez.
- Zuk jakingo dozu.
- Ez.
- Zuk be ez? Ba Axpe dao Erandidxo [...] baiño pixkatxu bat beheratxuao. Erandidxo ta Axpe dator, itsasoratz zatozela, hurrengo datorren halakua. Axpe.

18. Oilarra Ribadesellatik Lekeitiora arraste-ontzian

- **Erref:** LEK-011/022
- **Iraupena:** 0:04:19. **Hasi:** 00:51:46. **Bukatu:** 00:56:05
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Kontakizunak eta sinesmenak » Anekdotak, kontakizunak
- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Atuna

Laburpena:

<p>12 urtegaz sarearekin antxoak harrapatzen hasi zen. Gero, 13 urterekin, aitarekin atunetan hasi zen Gijon eta Santander aldean; arrain asko saltzen zuten Santander aldean. Behin Ribadesellan aitari oilar bat tokatu zitzaion azokan. Eta gero itsasoa, 500 kilo hegaluze hartu zituzten. Ontzi bat ibiltzen zen handik zebiltzan Lekeitioko ontzietako arrainak batzen Lekeitiora eramateko, eta oilar hura ere ekarri zuten Lekeitiora amarentzat. San Antolin egunera arte izan zuten oilarra.</p>

Transkripzioa

Ni ibilli naz, lehenengo tioaz hamabi urteaz sariitan, maillan. Antxoia, saria bota uretara ta mailla eitten zirian ta gero desmaillau. Andrak eitten eben ekarri portura eta andrak eitten ebezen desmaillau harek. Gero, ba, aittagaz jun nitzan hamahiru urteaz ya, ya atunetan gero. Gijonera ta Santanderrera. Ordun, [...] baporak Santanderrera jutun zirian. Han saldu arraiña eta eitten zan gero Ama Birjiñin euna ixaten zan fiestia “el día quince de agosto”. Etorten zirin baporak han kanpaiña einda eta jutun zirin, ba, juniuen, ekaiñen hamabostin hamaseidxan-edo... ekaiñen hamabostin-edo jutun giñin hara ta ez giñin etorten agostora artin. Baten, anekdota bat kontako dotsut politta. Sartun giñin Ribadesellan. Ribadesellan sartu giñian, ta feridxia, feridxia euan. Ta aitta jun zan haunako feridxara ta suertan, oillarrak eukitten ebezen [...] oillar handi batek urten eutsan. Oillarra. Urten eutsan. Ta urten gendun itsasora. Urten gendun itsasora eta atrapa genduzan, “en aquellos tiempos era mucho eh?”, bostehun killo hegaluze, bostehun killo hegaluze. Eta ibiltxen zan handik arrastero bat Lekittora ekarten ha, hori, gure atunak, bapora guztin atunak, hamengunak. [...] arkadak ipiñitta eukezen euren departamentuk eindda, ixenakin ta ekarten eben Lekittora saltzen. Hori hartu eben hori determinaziñoiori, ba, koño, ez zala kofradidxan ixten dirurik eta ia kofradidxan piskatxu bat halakotuten bada. Eta, klaro, bota eban harek “Sarrillo” eta “Zorion paittero” ta ibiltten ziran han barkuan ta bertan mariñero, horra... hor barkun, karriaten eban barkuan. Ta, klaro, bota eutsan. Eta, klaro, ba, oillarra gero amari entrega behar eutsen /bieutsen/, ha oillarra aittena zan ta gero amari entrega bihar eutsen. Ta aillaa zan ha barkua eta patroiak, patroiak, bista guztidxagaz, hametik tinglaur einda euan orduan, tinglaur heltzian, gure amari aurria atrapatzen. Klaro, “Paula, oillarra daukau sortiateko ta billetia, numero siete-edo”. Ba numero... berari urten behar eutsan /bitzan/ ta. Egin eben /eieben/ ta halako baten ein eben sorteu ta “Hauze da andri ditzosia -beste [Ilamadorak]- atuna be gehidxen ta oillarrak be beoneri urten dotso”. Ba, oillarra han euan, gure amak txarridxa hazten eban haur, Santa Katalinako bidian, txarridxa hazten eban, ta hantxe eukan oillarra San Antolin egunerako, aitta datorrenerako. Zer da kontua ta etorri zan aitta ta euren kanpaiña, Ama Birjiñan egunian aillaa zanian: “E, Julian, oillarra ekarri dabe honek arrasteruak eta sorteuau neuri urten nau”. Ta aitta segidixan barrezka.

“Zegaittik egitten dozu /etteozu/ barre?”, “ Hau oillarrau neuk bialduniko oillarra ixan da”. Ta eurak ardaua erateko, ardaua erateko deitzeko guztieri diru kendu, baiña neure amari oillarra.

19. Atunetan

- **Erref:** LEK-011/023
- **Iraupena:** 0:01:03. **Hasi:** 00:56:05. **Bukatu:** 00:57:08
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Atuna

Laburpena:

<p>Atuna harrapatzeko 13-14 aparailu erabiltzen ziren. Gizon bakoitzak bere postua zuen eta bera kakoarekin hasi zen, atunari kakoa sartzen. Inguruan ibiltze ziren, asko jota Santaderrera eta Frantziako kostara.</p>

Transkripzioa

- Bueno, aber. la segi, zer?
- Zu atunetan hasi ziñanian eta, zelan harrapetan zenduezan?
- Aparidxukin. Ba aparidxua zan, eruten ebazan baporak hamalau-hamabost aparidxu eruten ebazan. Ta bakotxak bere puestuak eukezen gixonak; batzuk kakua, gantxua, ta ni, mutil txikiña nintzan lez, ba, karo, gantxua! Atunari gantxua sartun ta barrura sartun ta haixe.
- Ya, ya. Eta ordun berton inguruetan bakarrik ibiltzen ziñien?
- Ez diñotsut ba?
- Santander.
- Santander ta Gijonera be aillaaten giñian!
- Baiña holan, beherantz, Afrika alderantz eta, ez ziñin juaten?
- Ez, ez, ez, ez.
- Ez?
- Ez.
- Ta Frantzira-eta be ez?
- Ezta. Frantzira kostara bai! Frantzira kostara bai juten giñian; hona, Frantziatik bastante hurrera be bai!

20. Arrantza-sasoiak

- **Erref:** LEK-011/024
- **Iraupena:** 0:01:15. **Hasi:** 00:57:08. **Bukatu:** 00:58:23
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Antxoa
- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Atuna
- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Bisigua
- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Beste batzuk

Laburpena:

Udaberrian antxoatan ibiltzen ziren; gero, atunetan; eta, neguan, bisigutan eta papardotan. Papardo asko egoten zen, ontzi bakoitzak 15-20 tona harrapatzen zituen.

21. 21.000 kilo bisigu

- **Erref:** LEK-011/025
- **Iraupena:** 0:03:17. **Hasi:** 00:58:23. **Bukatu:** 01:01:40
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Arrantza-kanpainak » Bisigua

Laburpena:

Bisigua zen estimazio gehien zuena. 1966. urtean, 21.000 kilo bisigu harrapatu zituzten anaiak eta berak.

22. Salmentak "presiñoka"

- **Erref:** LEK-011/026
- **Iraupena:** 0:01:34. **Hasi:** 01:01:40. **Bukatu:** 01:03:14
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Lehorreko lanak

Laburpena:

Salmentak "presiñoka" egiten ziren. Otzarek 60 kilo zituzten, 6 "presiñoi": 10 kilo "presiño" bat zen. Antxoetarako lehenengo otzarak erabiltzen zituzten eta gero 19 kiloko "meridiak" hasi ziren erabiltzen.

23. Arrain-salmenta

- **Erref:** LEK-011/027
- **Iraupena:** 0:02:06. **Hasi:** 01:03:14. **Bukatu:** 01:05:20
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Itsasoa » Lehorreko lanak » Arrain fabrikak
- Itsasoa » Lehorreko lanak » Lehorreko lanak

Laburpena:

Lekeitio arrain asko saltzen zen, 10-11 fabrika inguru zeuden. Kofradian egiten zen salmenta enkante bidez. Arrain gehiena arroka saltzen zen; atuna, osteria, kintaleka. (Arroa: 12.5 kilo; kintala: 50 kilo).

24. Don Julian, arrantzaleen maisua

- **Erref:** LEK-011/029
- **Iraupena:** 0:03:39. **Hasi:** 01:05:32. **Bukatu:** 01:09:11
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Ohiturak eta bizimodua » Hezkuntza » Eskolaz aparteko ikasketak
- Itsasoa » Lehorreko lanak » Lehorreko lanak

Laburpena:

<p>Deskargan askotan eurak arrantzaleak aritzen ziren. Arrantzale moduan ibili ostean, 18 urterekin motorista hasi zen. Don Julian maisuarekin patroia eta motorista asko atera ziren; Pedro Juan era berarekin hasi zen.</p>

25. Enrike "Brujo" aparailuetan maisu

- **Erref:** LEK-011/030
- **Iraupena:** 0:03:33. **Hasi:** 01:09:11. **Bukatu:** 01:12:44
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Familia eta harremanak » Herriko giroa » Pertsonaia ezagunak
- Itsasoa » Lan-tresnak eta azpiegiturak » Lan-tresnak

Laburpena:

<p>13 urtez aritu zen arrasteroan lanean Pasaian. Gero Valdesenean hasi zen motorista. Bere koinatua, Enrike, aparailuak jartzen eta arraina engainatzen maisua zela dio; `Brujo´ deitzen zioten.</p>

Transkripzioa

- Ya hamazortzi urte eta ya etorten da halaku ta esaten dozu, koño! Hamen mariñeru baiño ze kristo eongo [...] beti hamen, ba? Ta ibili nintzan, hamahiru urtian ibili nintzan arrastreruan, Pasaittik. "El año kuarentaizinkon" sartu nintzan, "en los primeros del cuarentaicinco" ta urten neban zinkuentaiotxuan. Zinkuentaiotxuan urten neban.

- Ta gero bajuran edo?

- Gero, hortxe, Valdesenian. Hor be motorista ibili nintzan, baiña eitten neban komodin: motorista be bai, patro be bai, nonbramiento barik. Motorista be bai ta patro be bai. Ta gero, bueno, nik ez eutsaun aprobetxa hareri, e? Koiñatua neukan nik bat, [...] Enrike, "que era fenómeno, que era..." Doktoraua zan ha arraiñetako ofizidxuen. Harek eukan kapazidadia aparidxuk ipintzen ta arraiña engaiñaten, "era, era un tipo, pero un tipo de..." aparta paretik. "Le llamaban" handikidxak "El Brujo le llamaban". `Brujo´ esaten eutsen, ze juten giñin iual zortzi- hamar [...] juten giñian, grano [...] heltzen, ta guria...Baiña amu be, amua be, amu be... Amu baakixu zer dan, ezta? Amu be ipintxen eban harek, esango dotsut ba: arraiñak be ez ikusteko modukua. Ta ehun killokuk-eta atrapatzen genduzan, e? Haretxeaz. Baiña baten ha... hamen kabrak ebiltzezen [Eako hortxe parejian] gebiltzezen ta... Han gebiltzen ta zazpi-zortzi yate: Zorrilla, Lau, Polaris... Pillo bat ibili giñin. Ta goixeko sei ta erdidxetan, osea alban, sei ta erdidxak, seirak edo hor zihar. Grik-grak. Hiru aparidxotan heltzen gaittuzen. Baiña, klaro, hain zirin amu txikiñak ze, eurak kaiñaberia hartzen ebenian hamen, tinterun, ipiñi ta karreta hamen sillan, eitten eutsen esfuerzo gehidxei ta harek amuak iual solta igual eitten zirian. Ta tontokeridxak be sendo entzun ein bihar, e? "Anzuelos de panchitos, no se qué, no se cuantos". Kabriaten juañ! Koiñatuari esan neutsan: "Kuñau! Atarako dou honek "anzuelos de tiburón", [botaixak]? " "Bota, bota, bota! Honeri morroiari kaka burutik behera eitten be ez dotsau itxiko. Altza genduzan eurak aparidxuak, ta ordurako hiru barrun eukauzen, hiru zimarro, larogeta hamar killokuk-edo holakoixiak. Altza genduzan, bota genduzan beste aparidxuok ta hasi giñian. Ta etorri jaten anaidxa nagusidxa, Javier, etorri jaten ta: "Oye Pedro! Oye, Pedro, no nos agarra ahora", "Y no nos va a agarrar ni ahora, ni mañana, ni pasau."

26. Itsasoko berbak

- **Erref:** LEK-011/035
- **Iraupena:** 0:00:47. **Hasi:** 01:17:30. **Bukatu:** 01:18:17
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Euskara » Euskalkia, herri hizkerak, euskara batua
- Itsasoa » Arrantzontziko bizimodua eta lanak » Eguraldia, ilargia eta mareak

Laburpena:

<p>Itsaso zatarra dagoenean "denboralia" dagoela esaten dute. Olatxu txikiari "agiyoya". Itsaso handi dagoenean "bagia". Itsaso lasaiari "bare".</p>

Transkripzioa

- Itsasoko... Itsaso zatarra dauen eta, ze berba ibiltten dozue?
- Ba, tenporalia. Gure berbia tenporalia ixaten da.
- Ekaitzari be?
- Tenporal, tenporalia.
- Ez, holan, ardidxak-eta daozenian, holan zurittasunak-eta ikusten dizenian, olatu txikiñak-eta daozenian?
- Horretxeri bai esaten dotsagu bildots zuridxa, ba.
- Baiña itsasuari, itsasoko olatu txikidxari, zelan esaten dotsazue?
- Agilloia. Agilloia esaten dotsagu horrerri, agilloia. Gero itsaso handidxa daonian, ba, bagia ta.
- Ta trankil daonian eta?
- Trankil daonian, geu gozen modura, ha be bare. Bare ta trankil.

27. Itsas txoriak eta kalatxoriak

- **Erref:** LEK-011/036
- **Iraupena:** 0:04:05. **Hasi:** 01:18:17. **Bukatu:** 01:22:22
- **Multimedia:** bideoa online ikusgai

Gaia(k):

- Natura » Flora

Laburpena:

<p>Itsas txorien izenak: kaioa, santza, txirrina, karrabaso, antxeta... Kalatxoria kanpotik etortzen den espeziea da, ez da itsas txoriaren berdina. Txirria, potorroa... Txirrina atuna egoten den tokian egoten da.</p>

Transkripzioa

- Eta, hemen, klaro, itsas txoridxe-eta mordue dauz, baiña zuek zelan diferentzidxetan dozuez?
- E?
- Itsas-txoridxe.
- Itsas-txoridxari ze esaten dotsagun guk?
- Karo, baiña itsas-txori asko dauz diferentiek. Zuek zelan deitzen dotsazue? Ze Lekiton era batera deittuko jakie ta beste herrixetan...
- Hori hamen [dabillenori] santzia esaten dotsau. Kaidxua. Kaidxua da lehelengo ta gero santza eitten da. Lelengo baltza daonian da kaidxua, gero zuri eitten danian santzia. Gero, txirriñak. Daoz gero karrabaxuak ta milla txori jozak. Antxetia esaten [...] hori, kalatxoridxa, kalatxoridxa. Lehin

etorri eitten zirin horrek, e? Atrapa eitten ebezen, jateko.

- Ta [...] ta kalatxoridxa zer?

- Kalatxoridxa da, kalatxoridxa da beste espezie bat da. Kanpun, kanpotik etorten dana da hori. Ta hori da, ganera, jaten be gozu da. Guk makiña bat bidar jan dou.

- Baiña on nahasta eitten da asko be bai, ez?

- (senidea): Bueno bai, eske on...

- Baiña...

- On danari esaten jako.

- On kalatxoridxa danari; santzari be kalatxoridxa esaten jako.

- Osea, santza ez da kalatxoridxa.

- Ez, ez, ez, ez.

- (senidea): Hamen gehidxen kalatxoridxa esaten douna da santzia.

- Gero txirridxa. Txirridxa esaten dotsau. Txirridxa dao beste bat.

- [...]

- E? Ez dozu ezautzen txirridxa? Txirridxa da horixen kalatxoridxen-ta espezieko tipoko halakua, baiña hamentxen ibiltzen dana. Hori hamengoxe, berton ibiltzen dana da hori, txirri esaten dotsauna. Gero txirriña. Txirriña, ha bestia txikiña dao, bestia. Gero dao potorruak. Potorruak uretan ibiltzen dizenak. Ta ez dakit ba, ez dakit ba /eztaipa/.

- Arraiñetan ibiltzen dizenak-eta... ze txirriña ibiltzen da, ezta?

- E?

- Txirriña, atune dauen lekuen-ta.

- "Eso es" atunen peskorrixa, atunen jatekua daon tokidxa, hantxen dao txirriña. Haixen da, harek, zaharrak lehenao: "kolpe ein dau txirriñak". "Y se iban" haraxe, aparidxutan atuna kentzeko.

- A bai?

- Bai! Txirriña. "Es un pajar" ... listo-listua da. Gero [...] marikua dao beste bat, txirriñari ataraten eutsen ta zuk jan ta berak atara ta jan. Hori, marikua da hori. Ez dakit zelan daukon. Guk marikua esaten dotsau.

- Bai, bai, bai. Ta holan beste txori batzuk ibiltzen dizenak edo antxua, antxoak dauzen lekuen edo atune dauen lekuen edo?

- Antxoentzako ez dao [gehidxa]. Hor antxoia... lehen blankurara juten zirin, baiña on blankuria nok ikusten dau, ba? Blankuria? Blankuria lihorrian, kaja barruan daonian. On ez dao blankurak, ez dot nik aspaldidxon, ez dot pentsaten iñok ikusi dabenik itsasuen ganian.

- [...]

- Arraiña azalian eoten da blankuran daonian, blankuran. Honek, bitu, hau txoridxau, santzia, hamen sekulan ez zan bat ikusten. Bat edo bat noix edo noix, hamen ikusten zan. Danak eoten zirin Otoidxopian. Hori mendidxa, Otoidxo?

- Bai.

- Hortxen azpitan eoten ziran. Horrek eitten ebezen umiak hantxe eitten ebezen danak, Harrizuri esaten geuntsena. Hantxe eitten ebezen umiak. Ta ein eutsen azeridax habidxa topau. Azeridax topau eutsenian, hau txori listua da, e?, handik eskapa. Han granorik be ez dao on. On hamen eitten dabez umiak. Hamen Santa Katalikako hamen magalian ta islan. Islan eitten dabez.

- Ta gaztetan kaidxua da?

- E?

- Gaztetan kaidxua?

- Kaidxua. Gaztetan kaidxua da hori.

- Ta gero zurittu eitten da.

- Ta gero eitten da zurittu. Zahartzara zurittu eitten da.

CC-by-sa | Ahotsak.eus

Badihardugu Euskara Elkartea

Markeskua Jauregia, 20600 Eibar

943121775 - ahotsak@ahotsak.com